

Ahmed HADŽIĆ, BA historije

Dr. sc. Izet HADŽIĆ, docent

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

ahmedhadzic22@gmail.com

NASELJE GORNJE PETROVICE (MEĐAŠ) KROZ HISTORIJU – OD PRVIH IZVORA DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Apstrakt: *Gornje Petrovice naseljene su još od prahistorijskog perioda, a na mjestu nekadašnje naseobine postojala je i rimska antička gradina. Prisustvo stećaka govori nam o životu na ovom prostoru i za vrijeme srednjovjekovne bosanske države. Sa dolaskom Osmanlija ovaj kraj bio je u sastavu zvorničkog sandžaka, a prvi put spominjanje naselja Petrovice nalazimo u popisu iz 1851. godine. Stanovništvo ovog kraja do Drugog svjetskog rata primarno se bavilo ratarstvom, stočarstvom i voćarstvom, obzirom da je se raspolagalo sa obiljem obradivog zemljišta koje se nalazi u sprečkom polju, a od 1896. godine u ovom mjestu registrovana je i prva zanatska radnja. Radi se o kovačkoj radnji Mehe Bešića koja je slobodno možemo reći među najstarijim registrovanim zanatskim radionicama na čitavom kantonu, a za koju je karakteristično da radi i dan danas. Osim provjerenih izvora u sjećanju stanovnika urezale su se i brojne legende koje su u najmanju ruku simpatično svjedočanstvo o jednom vremenu i životu ljudi.*

Ključne riječi: *Gornje Petrovice, popis 1851., Kovačnica.*

THE SETTLEMENT OF GORNJE PETROVICE (MEDJAS) THROUGH HISTORY – FROM THE FIRST SOURCES TO THE WORLD WAR II

Abstract: *Gornje Petrovice has been inhabited since the prehistoric period, and on the site of the former settlement there was also an ancient Roman fort. The presence of stećci tells us about life in this area during the medieval Bosnian*

state. With the arrival of the Ottomans, this region was part of the Zvornik Sandžak, and the first time that the settlement of Petrovice is mentioned is in the census from 1851. Until the Second World War, the population of this region was primarily engaged in farming, animal husbandry and fruit growing, given that it had an abundance of arable land located in Sprečko polje, and in 1896, the first craft shop was registered in this place. It is the blacksmith shop of Meho Bešić, which we can safely say is among the oldest registered craft workshops in the entire canton, and which is characteristically still working today. In addition to verified sources, numerous legends have been etched in the memory of the inhabitants, which are, to say the least, a sympathetic testimony of a time and the life of people.

Keywords: Gornje Petrovice, 1851 census, blacksmith shop.

Uvod

Naselje Gornje Petrovice ili u narodu još zastupljen naziv *Međaš* nalazi se u sastavu općine Kalesija, a svojim položajem danas je na strateški važnom mjestu obzirom da je od grada Tuzle udaljen 12 kilometara, zatim 15 kilometara od grada Živinica, te 7 kilometara od centra Kalesija, a blizu je i Međunarodnog aerodroma Dubrave, od kojeg je udaljen svega 8 kilometara.

Ovaj rad nastoji da pomoću dostupnih izvora istraži i objasni historijski razvoj Gornjih Petrovica do početka Drugog svjetskog rata. Rad je podjeljen na četiri dijela i svaki je obrađen za sebe. U prvom dijelu izneseni su opće poznati historijski podaci o ovom kraju, dok su u drugom dijelu rada, pod nazivom „stanovništvo“ analizirani rezultati popisa stanovništva Gornjih Petrovica iz: 1851., 1879., 1910., 1921., i 1931. Treći i četvrti dio rada obrađuju privredu i zanatstvo ovog kraja, te usmene predaje stanovnika. Na kraju rada iznesena su zaključna razmatranja autora, te su navedeni izvori i literatura korišteni pri izradi samog rada.

Opći historijski podaci

Na teritoriji Gornjih Petrovica (Međaša) nalaze se ostaci paleolitske pećinske stanice, prahistorijske gradine i kasno antičko utvrđenje.¹Radimsky je utvrdio da se omanja rimska utvrda nalazila na lokaciji prijašnje prahistorične

¹ Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom II *arheološka nalazišta regija 1-13*, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo 1988. str.106.

naseobine, a istraživanje ovog lokaliteta obavljeno je još 1891. godine i tom prilikom zabilježeno je sljedeće: „*nasipima nema ni traga, ali na okrajcima zaravanka, prema sjeveru i istoku, koji su od naravi manje zaštićeni vide se temelji zida, sagrađena krečnim lijepom u kojem nema primještane zdrobljene opeke. Zid je bio od običnog lomljenog kamena, no našli su u ruševinama i otesane komade sedre, a tu su i komadi crvenog žežnog lapora. U strmoj hridini na južnoj strani ima mala pećina u koju se može doći samo sa gornjeg zaravanka. Pred pećinom je prost zasjek otprilike 2 metra dug, a i sama pećina je samo 2 metra duboka. Tlo pećine obraslo je busenjem i na tlu je pronađeno mnogo razasutog iverja od okresanih kresavica, a među njima nalazi se jedan crni iver od opsidijanaosobito šljokastog loma.*“ Za ovaj predmet Radimsky bileži „da je prvi opsidijan koji je pronađen u bosanskoj naseobini iz prahistorijskog vremena i kako se ovaj predmet ne nalazi u zemlji, valjda je donešen sa strane, pretpostavlja se iz Ugarske.“² Osim navedenih predmeta pronađeni su još: ostaci rimskih rukom građenih posuda, zatim jedan rimski bakarni novčić, a stanovnici kažu da ih je bilo još, zatim pronađen je rimski željezni vršak od strijele ili strelice dug 57 mm, koji je bio sigurno i duži obzirom da je donji kraj otkinut.³

Tokom srednjeg vijeka veliki prostor Usore i Soli prelazio je iz „ruke u ruke“, pa je tako spram okolnosti smjenjivana uprava Ugarske, Bosne i Raške, a 1324. godine pod vodstvom bana Stjepan II Kotromanića ponovno je uspostavljena bosanska vlast nad ovom regijom.⁴ Na upravi ovog prostora tokom XIV i XV stoljeća izdvaja se bosanska vlastelinska porodica Zlatonosovića.⁵ Od sačuvane baštine ovog doba na teritoriji Gornjih Petrovica (Međaša) sačuvano je na platou „Okrugla“ u njivi u vlasništvu Fehima Zulića 8 stećaka, od kojih je 5 sanduka i 3 sljemenjaka. Spomenici su dobro obrađeni, a jedan sljemenjak je ukrašen. Njegovi ukrasni motivi su: tordirane vrpce, dvostruke spirale, rozeta i originalni motiv ruke sa čašom.⁶ Pored njih u zaseoku

² Vjenceslav Radimsky, *Prehistoričko-rimska utvrda Kalesija u kotaru zvrničkom, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, Broj V, godina 1893. knjiga 3., Sarajevo 1893. str.483-484.

³ Isto 484.

⁴ Grupa autora, *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do Drugog svjetskog rata*, Sarajevo 1998. str.63.

⁵ Pavao Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići i bosanski kraljevi (posljednja decenija XIV i prve tri decenije XV stoljeća)*, *Historijski zbornik*, godina XXXIX (1), 1986, str:147-162 UDK 949.715 >13/14< : 929.2

⁶ Šefik Bešliagić, *Stećci – kataloško topografski pregled*, Sarajevo 1971. str. 200

Svračići na njivi Alije Barčića, nalazi se još jedan stećak u obliku stuba na kojem nema motiva.⁷

Tokom osmanske vladavine teritoriji Međaša nalazio se u sastavu zborničkog sandžaka,⁸ a obzirom da i danas postoji toponim pod nazivom *Okrugla* nije isključeno da je u okviru *nahije* Spreča naziv za Gornje Petrovice bio Gornja Okrugla. Sa druge strane Adem Handžić u svom djelu „*Dva prva popisa Zborničkog sandžaka (1519 i 1533.)*“ pretpostavlja da se pod nazivom *Okrugla* radi o mjestu Rainci. Prema sumarnom popisu zborničkog sandžaka iz 1533. godine selo Gornja Okrugla pripada Spreči i ima 23 muslimanske kuće i 11 hrišćanskih kuća. Navodi se još i četiri timarnika: timar Hasana Skoplje sa drugovima, timar Isa – sina Šahina (posadnik u tvrđavi Zvornik), timar Mustafe sina Ahmeda (posadnik u tvrđavi Zvornik) i timar Mehmeda (posadnik u tvrđavi Zvornik).⁹ Kada govorimo o Okrugloj u popisu spahija iz 1711. godine nalazimo tri spahije iz Donje Okrugle od ukupno 7 spahija iz nahije Spreča i to: Abdulah sa prihodima od 4500 akči, Ibrahim sa prihodom od 7.500, Ismail sa prihodom od 13.000 akči kao i spahiju Mehmede iz G. Hrasna sa prihodom od 23.400 akči.¹⁰

Nije nam sa sigurnošću poznato da li su Gornje Petrovice zaista nosile naziv Okrugla, ono što znamo jeste da se Petrovice prvi put koriste na osmanskome popisu iz 1851. godine. Dolaskom Austrougarske, Gornje Petrovice našle su se u sastavu kotara Tuzla, opštine Vukovije. Narodno ime Međaš najvjerojatnije vuče korijene iz osmanskog vremena obzirom da se Gornje Petrovice nalaze kao međno područje sprečanske i tuzlanske nahije. Svakako ne treba isključiti i podatak da je na oblikovanje mjesta Gornje Petrovice uticala i blizina tzv. *pašinog puta* koji je preko Majevice spajao Tuzlu i Zvornik.

Ovaj kraj je od 1851. godine pripadao džematu Lipovice, da bi se između dva svjetska rata rodila želja stanovnika Međaša za gradnjom vlastite džamije i osnivanjem džemata. Radovi na džamiji započeli su 1935. godine, a svoje proklanjanje džamija je imala 1937. godine, a tom prilikom čast da otvori džamiju pripala je Salihu Zuliću. Osnivanje vlastitog džemata i izgradnja džamije svakako da je za stanovnike Međaša bio veliki, krupan i ponosit potez.

⁷ Isto. str. 200

⁸ Prema mišljenju Hazima Šabanovića zbornički sandžak osnovan je između 1480. i 1481. godine. Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Svjetlost – Sarajevo, str.53

⁹ Adem Handžić, *Dva prva popisa zborničkog sandžaka (1519. i 1533.)* ANUBiH Građa knjiga XXVI, odjeljenje društvenih nauka knjiga 22., Sarajevo 1986. str.173.

¹⁰ Vladislav Skarić, *Popis bosanskih spahija iz 1123 (1711) godine*, *Glasnik Zemaljskog muzeja god. XLII, sveska 2*, 1930. str. 83-85

Prvi imam džamije na Međašu bio je Hasan efendija Hamidović. On je nakon jedne godine rada otišao na službu u Zvornik, a zamjenio ga je Jakub efendija Jukić iz Tojšića, koji na mjestu imama ostaje sve do 1941. godine, da bi ga na toj funkciji zamjenio Halil efendija Aščić iz mjesta Vukovija Gornjih, i koji će tu funkciju obavljati sve do 1944. godine.¹¹

Stanovništvo

Sigurnije podatke o stanovništvu Gornjih Petrovica imamo tek iz osmanskog popisa urađenog u Bosni i Hercegovini 1851. godine. U ovom popisu nalazimo da mjesto Petrovice prema popisu ima 25 kuća i 80 popisanih muških stanovnika, zatim da pripadaju džematu Lipovice i da imaju svog muhtara Ibrahima Zulića.¹² Popis stanovnika i kuća iz ovog perioda izgleda ovako:

Kuća 1.

1. Zahir hodža, sin Sulejmana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i bijele brade; rođen 1776. godine; ima 75 godina;
2. Njegov sin, Sulejman, sin Zahira; srednjeg rasta i žutih brkova, rođen 1823. godine; ima 28 godina;
3. Njegov sin, Derviš, sin Zahira; srednjeg rasta i svijetlih brkova; rođen 1826. godine; ima 25 godina;
4. Njegov unuk, Ibrahim, sin Sulejmana; rođen 1842. godine; ima 9 godina;
5. Njegov unuk, Mustafa, sin Sulejmana; rođen 1846. godine; ima 5 godina;
6. Njegov unuk, Salih, sin Saliha; rođen 1850. godine; ima 1 godinu;

Kuća 2.

1. Zulić Ibrahim, sin Mehmeda; poljoprivrednik, srednjeg rasta i crnih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;¹³
2. Njegov sin, Adem, sin Ibrahima; rođen 1844. godine; ima 7 godina;
3. Njegov sin, Mumin, sin Ibrahima; rođen 1849. godine; ima 2 godine;

¹¹ Medžlis Islamske zajednice Kalesija, <https://mizkalesija.ba/dzemat-medas/> pristup 03.06.2024.

¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Državni arhiv Predsjedništva Republike Turske.*, Istanbul (BOA), Nüfus Defterleri, Popisni defteri stanovništva (NFS_d) NFS_d: 05942, str.311-319 prevod Kemal Nurkić

¹³ U napomeni upisano da je drugi muhtar.

4. Njegov brat, Hasan, sin Mehmeda; srednjeg rasta i crnih brkova; rođen 1826. godine; ima 25 godina;
5. Njegovog brata sin, Latif, sin Hasana; rođen 1845. godine; ima 6 godina;
6. Njegovog brata sin, Mehmed, sin Hasana; rođen 1848. godine; ima 3 godine;

Kuća 3.

1. Osman sin Osmana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1831. godine; ima 20 godina;
2. Njegov brat, Mustafa, sin Osmana; mladić, rođen 1833. godine; ima 18 godina;¹⁴

Kuća 4.

1. Ibrahim, sin ...?; poljoprivrednik, srednjeg rasta i bijele brade; rođen 1801. godine; ima 50 godina;
2. Njegov sin, Mehmed, sin Ibrahima; mladić, rođen 1832. godine, ima 19 godina;
3. Njegov sin, Ahmed, sin Ibrahima; rođen 1835. godine; ima 16 godina;
4. Njegov sin, Ejub, sin Ibrahima; rođen 1849. godine; ima 2 godine;

Kuća 5.

1. Ismić/Esmić Hasan, sin Sulejmana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova, rođen 1821. godine; ima 30 godina;

Kuća 6.

1. ... Mehmed, sin Osmana poljoprivrednik, srednjeg rasta i žute brade, rođen 1821. godine ima 30 godina;
2. Njegov sin, Agan, sin Mehmeda; rođen 1845. godine; ima 6 godina; godine;

Kuća 7.

1. ... Mehmed, sin Mehmeda: poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1821. godine ima 30 godina;
2. Njegov sin, Mustafa, sin Mehmeda; rođen 1845. godine; ima 6 godina;

¹⁴ Istraživanjem katastarskih dokumenata 2024. godine došli smo do zaključka da se radi o porodici Hadžić.

Kuća 8.

1. Likić Sulejman, sin Ismaila; poljoprivrednik, srednjeg rasta i sijede brade; rođen 1791. godine; ima 60 godina;
2. Njegov sin, Hasan, sin Sulejmana; srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;
3. Njegov sin, Ibrahim, sin Sulejmana; srednjeg rasta smeđih brkova, rođen 1822. godine; ima 29 godina;
4. Njegov sin, Mehmed, sin Sulejmana; srednjeg rasta svijetlih brkova, rođen 1828. godine; ima 23 godine;
5. Njegov sin, Bajram, sin Sulejmana; mladić, rođen 1833. godine; ima 18 godina;¹⁵
6. Njegov sin, Halil, sin Sulejmana; srednjeg rasta i svijetlih brkova; rođen 1831. godine; ima 20 godina;
7. Njegov sin, Tosun, sin Sulejmana; mladić, rođen 1833. godine; ima 18 godina;

Kuća 9.

1. Mirhošelić? Mustafa, sin Ahmeda; poljoprivrednik, srednjeg rasta i crnih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;
2. Njegov sin, Mehmed, sin Mustafe; rođen 1846. godine; ima 5 godina;
3. Njegov sin, Salih, sin Mustafe; rođen 1848. godine; ima 3 godine;

Kuća 10.

1. Čolić Abdulah, sin Osmana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i sijede brade; rođen 1801. godine; ima 50 godina;
2. Njegov sin, Velija, sin Abdulaha; rođen 1842. godine; ima 9 godina;
3. Njegov sin, Šakir, sin Abdulaha, rođen 1847. godine; ima 4 godine;

Kuća 11.

1. Hasan, sin Ibrahima; poljoprivrednik, srednjeg rasta i bijele brade; rođen 1781. godine; ima 70 godina;
2. Njegov sin, Alija, sin Hasana, srednjeg rasta i žutih brkova, rođen 1821. godine; ima 30 godina;
3. Njegov unuk, Mustafa, sin Alije; rođen 1842. godine; ima 9 godina;
4. Njegov unuk, Omer, sin Alije; rođen 1846. godine; ima 5 godina;
5. Njegov unuk, Osman, sin Alije; rođen 1849. godine; ima 2 godine;

¹⁵ U napomeni upisano da je otišao u vojsku.

Kuća 12.

1. Salih, sin Sulejmana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i bijele brade; rođen 1801. godine; ima 50 godina;
2. Njegov sin, Mustafa, sin Saliha; malodoban, rođen 1836. godine; ima 15 godina;
3. Njegov sin, Alija, sin Saliha; rođen 1843. godine; ima 8 godina;

Kuća 13.

1. Kulahanija? Abdulah, sin Sulejmana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i bijele brade; rođen 1761. godine?; ima 90 godina;
2. Njegov sin, Husejn, sin Abdulaha; srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;

Kuća 14.

1. Mustafa, sin Džanana; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;
2. Njegovog brata sin, Mehmed, sin Ibrahima; rođen 1841. godine; ima 10 godina;
3. Njegovog brata sin, Mustafa, sin Hasana; rođen 1845. godine; ima 6 godina;
4. Njegovog brata sin, Salih, sin Hasana; rođen 1850. godine; ima 1 godinu;

Kuća 15.

1. Džalatija? Osman, sin Saliha; poljoprivrednik, srednjeg rasta i sijedih brkova; rođen 1811. godine; ima 40 godina;
2. Njegov sin Omer, sin Osmana; srednjeg rasta i svijetlih brkova, rođen 1831. godine; ima 20 godina;
3. Njegov sin, Ibrahim, sin Osmana; mladić, rođen 1833. godine; ima 18 godina;¹⁶

Kuća 16.

1. Mustafa, sin Muse; poljoprivrednik, srednjeg rasta i bijele brade, rođen 1761. godine; ima 90 godina;
2. Njegov sin, Mehmed, sin Mustafe; srednjeg rasta i brkova; rođen 1826. godine; ima 25 godina;

¹⁶ U napomeni upisano da je u vojsci.

3. Njegov sin, Salih, sin Mustafe; srednjeg rasta i brkova; rođen 1830. godine; ima 21 godinu;
4. Njegov sin Alija, sin Mustafe; malodoban, rođen 1837. godine; ima 14 godina;
5. Njegov sin Bećar, sin Mustafe, srednjeg rasta i svijetlih brkova; rođen 1831. godine; ima 20 godina.¹⁷

Kuća 17.

1. Musić sin Husejna; poljoprivrednik, srednjeg rasta i svijetlih brkova; rođen 1833. godine; ima 18 godina;
2. Njegov brat, Hasan, sin Husejna; malodoban, rođen 1838. godine; ima 13 godina;
3. Njegov brat, Mehmed, sin Husejna; rođen 1846. godine; ima 5 godina;

Kuća 18.

1. Zejnil sin Murata; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova, rođen 1821. godine; ima 30 godina;
2. Njegov sin, Salih, sin Zejnila; srednjeg rasta i svijetlih brkova, rođen 1831. godine; ima 20 godina;
3. Njegov sin, Derviš, sin Zejnila; malodoban, rođen 1837. godine; ima 14 godina;

Kuća 19.

1. Hasan, sin Murata; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;
2. Njegov sin, Mehmed, sin Hasana; malodoban, rođen 1841. godine; ima 10 godina;

Kuća 20.

1. Mustafa, sin Murata; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova, rođen 1821. godine; ima 30 godina;
2. Njegov hizmećar, Mehmed, sin Nuha; srednjeg rasta i svijetlih brkova, rođen 1831. godine; ima 20 godina;

¹⁷ U napomeni upisano da je u vojsci.

Kuća 21.

1. Mehmed, sin Saliha; poljoprivrednik, srednjeg rasta i sijede bracle; rođen 1796. godine; ima 55 godina;
2. Njegov zet, Hasan, sin Husejna; srednjeg rasta i žutih brkova; rođen 1821. godine; ima 30 godina;
3. Zetov sin, Ibrahim, sin Hasana; rođen 1846. godine; ima 5 godina;
4. Zetov sin, Mehmed, sin Hasana; rođen 1849. godine; ima 2 godine;

Kuća 22.

1. Kilić? Osman, sin Saliha; poljoprivrednik, srednjeg rasta i brkova; rođen 1831. godine; ima 20 godina;

Kuća 23.

2. Smajlović Alija, sin Abdulaha; poljoprivrednik, srednjeg rasta i sijede brade; rođen 1801. godine; ima 50 godina;
3. Njegov brat..., sin Abdulaha; rođen 1842. godine; ima 9 godina;

Kuća 24.

1. Ibrahim, sin Saliha; poljoprivrednik, srednjeg rasta; rođen 1833. godine; ima 18 godina;
2. Njegov brat..., sin Saliha; rođen 1842. godine; ima 9 godina;

Kuća 25.

1. Dubajić? Omer sin Saliha; poljoprivrednik, srednjeg rasta i žutih brkova, rođen 1821. godine; ima 30 godina;
2. Njegov brat, Hasan, sin Saliha; srednjeg rasta i svijetlih brkova, rođen 1826. godine; ima 25 godina;
3. Njegov brat, Husejn, sin Saliha; srednjeg rasta i svijetlih brkova; rođen 1831. godine; ima 20 godina;

Ovo je bio prvi ozbiljniji popis Osmanske vlasti u Bosni i Hercegovini, a za kasniji period možemo da pratimo porast stanovništva. Tako u austrougarskom popisu iz 1879. godine vidimo da u Gornjim Petrovicama živi 288 stanovnika, od čega 286. stanovnika muslimana i 2 pravoslavca,¹⁸ a već 1910. imamo

¹⁸ Alija Suljić, Elvir Ferhatbegović, Adnan Suljić, Muhamed Suljić, *Stanovništvo Bosne i Hercegovine u periodu 1879.- 1991. statističko-demografski i grafički*

povećanje stanovništva pa tako u ovom mjestu zatičemo 386. stanovnika.¹⁹ Nakon Prvog svjetskog rata i sa formiranjem Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca/Jugoslavije obavljena su dva popisa. Na popisu 1921. godine zabilježeno je da Gornje Petrovice pripadaju kotaru Tuzla i da u ovom mjestu živi 790 stanovnika, od kojih 515 čine muslimani, a 275 pravoslavci.²⁰ Zanimljivo je da popis 1931. godine nije prikazao sva mjesta već je dao isključivo podatke o općinama. Prema tom popisu; Gornje Petrovice su pripadale općini Vukovije i tom prilikom zabilježeno je da na općini Vukovije živi 8.664 stanovnika,²¹ a ako uzmemo u obzir prirast stanovništva za period 1921.-1931. za očekivat je da su Gornje Petrovice kao naselje 1931. godine brojale oko 660 stanovnika.

Kao što vidimo stanovništvo je većinski domicilno muslimansko, dok je pravoslavno stanovništvo u ove krajeve prema mišljenju Milenka Filipovića naseljeno iz Hercegovine.²² Spram popisa bi se reklo da ovo mjesto nije imalo nešto visok prirodni priraštaj, ali jako je važno uzeti u obzir kontekst vremena u kojem se živjelo, a to je turbulentno vrijeme stalnih ratova ali i pojave zaraznih bolesti. Tako da slobodno možemo reći da su stanovnici Gornjih Petrovica ponosno opstajali na svom topraku uprkos svim nedaćama koje su potresale prostor Bosne i Hercegovine i njeno stanovništvo. Danas u Gornjim Petrovicama žive porodice: Barčić, Avdić, Hadžić, Gutić, Begić, Bešić, Buljubašić, Čajtinović, Džananović, Halilčević, Hasanović, Ibralić, Ičić, Isajbegović, Javrić, Kadrić, Mešanović, Muharemović, Mujdanović, Mujkić, Mušanović, Musić, Nuhanović, Zulfić, Zulić...

Privreda i zanatstvo

Obzirom da se radi o kraju sa pogodnom klimom i bogatim površinama obradivog zemljišta, stanovništvo ovog kraja se u najvećoj mjeri bavilo

pokazatelj, Udruženje geografa u BiH, posebna izdanja GEOuBiH Sarajevo, 2021. str. 215

¹⁹ Isto: str.295.

²⁰ Kraljevina Jugoslavija opšta državna statistika – *definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921.*, Državna štamparija, Sarajevo 1932., str.244

²¹ Kraljevina Jugoslavije opšta državna statistika – *definitivni popis stanovništva od 31. marta 1931. godine*, Državna štamparija, Beograd 1937., str.42.

²² Milenko S. Filipović, *Prilozi etnološkom poznavanju severoistočne Bosne*, ANUBiH Građa knjiga XVI, odjeljenje društvenih nauka knjiga 12. Sarajevo 1969. str.20

ratarstvom, voćarstvom i stočarstvom. Od žitarica uzgajala se: pšenica, ječam, zob, kukuruz, zatim krompir, razno povrće, a tu su još lan i konoplja. Stanovništvo ovog naselja živjelo je jako skromno i od svog rada, čak više osim proizvodnje hrane svaka kuća je sebi izrađivala odjeću.

Što se zanatstva tiče tek u posljednjoj deceniji 19. stoljeća na ovom području se javlja zanatski subjekat, a radi se o kovačkoj radnji. Meho Bešić bio je prvi zanatlija ovog mjesta i registrovao je kovački obrt u mjestu stanovanja (Petrovice Gornje), broj 23, opština Vukovijska, a datum kada je izdato ovlaštenje datira od dana 28. 11. 1896. godine pod brojem 14619/896. Pored toga 1936. registrovao je i pomoćnu radionicu u Svoju. ²³ Za kovačnicu Mehe Bešića u Gornjim Petrovicama karakteristično je da je opstala do današnjih dana i da još uvijek radi u krugu porodice. Danas kovačnica je u vlasništvu Bešić Belmira i registrovana je kao „stari tradicionalni obrt kovačnica Hare 1889“ ²⁴ Iz sjećanja koju čuvaju Bešići stoji: *„mjesto Međaš se nalazi na mjestu gdje je nekad bila granica između zborničkog i tuzlanskog sreza. Oдавде ljudi nikada nisu bježali pa ni za vrijeme prošlih ratova. Kovačnica je radila i u Drugom svjetskom ratu, i tokom agresije na BiH kada su se proizvodili određeni proizvodi za potrebe Armije Republike Bosne i Hercegovine.“* ²⁵ Osim Bešića postojao je registrovan još jedan kovački obrt a riječ je o obrtu Ibreljić Musić Hase, a datum registracije je iz 16.07.1934. ²⁶ U Rancima je za vrijeme austrougarske uprave postojao i han u vlasništvu porodice Isabegovića, koji je moguće vidjeti na mapi objavljenoj na internetu. Na ovoj mapi je ucrtan i toponim Međaš i ovo je prema našem istraživanju za sada prvi pisani trag o ovom imenu. ²⁷

²³ Arhiv Tuzlanskog kantona (ATK), Fond Sreske zanatske komore Tuzla (SZKT); Registar zanatskih radnji (od 1931.-1945.), 1 knjiga, str.57.

²⁴ Godina 1889. je zato što potomci ne znaju precizno kada je osnovan obrt, i sve se svodi na maglovito sjećanje. Firma je registrovana 27.12.2016. Izvor Internet: <https://www.companywall.ba/firma/stari-i-tradicionalni-obrt-kovacnica-hare-1889-vl-besic-belmir-kalesija/MMxeKF0> pristup: 31.05.2024.

²⁵ Izvor: Anadolu Agency (AA) Balkan 19.04.2020., Vedran Bošnjak, „Porodična tradicija iz Međaša kod Kalesije: Kovačnicu Bešić nisu zatvarali ni ratovi ni koronavirus“ <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/porodi%C4%8Dna-tradicija-iz-me%C4%91a%C5%A1a-kod-kalesije-kova%C4%8Dnicu-be%C5%A1i%C4%87-nisu-zatvarali-ni-ratovi-ni-koronavirus/1810555> Pristup: 31.05.2024.

²⁶ ATK, SZKT, Registar zanatskih radnji (od 1931.-1945.), 1 knjiga str.121.

²⁷ Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:75000) <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey75000/?layers=43&bbox=2089480.9476158775%2C5537763.947288759%2C2096737.6879887015%2C5540405.8020788655> pristup: 03.06.2024.

Usmena predanja

Za svaki kraj karakteristično je da u sjećanjima ljudi ostaju zanimljive priče ispričane od strane predaka. Stanovnici Međaša tako pamte priču da je na prostoru u blizini današnjeg releja postojalo malo jezero nastalo najvjerovatnije slijevanjem voda, te da se na tom jezeru u prošlosti osim kornjača karakterističnih stanovnika ovog ekosistema, znale nekada pokazati i vile. Pa tako u daljnjem cilju upotpunjavanje priče o postojanju mitskih bića stanovnici navode imena ljudi koji su imali nevjerovatnu snagu, a razlog za tu snagu upravo leži u tome da su im je podarile vile, nakon što su ih oni vidjeli. Pored toga stanovništvo ovog kraja pamti i strašne priče o „*prikazama*“ koje su neka vrsta paranormalnih bića koja bi se ukazivala i terorizala one koji se zateknu duboko iza pola noći sami u šumi, zatim u blizini vode, puta, ili groblja. Nestanak ovih pojava objašnjen je zanimljivom gotovo proročanskom tezom o dolasku ljudi koji će svojom pojavom izgledati kao prikaze. Ako uzmemo današnje svjetske trendove i imidže možemo reći da je ova teza opravdana. Za prostor gradine o čijoj prošlosti stanovnici ne znaju puno veže se zanimljiva priča u kojoj stoji da se duboko ispod zemlje u jednoj tajnoj prostoriji nalazi *zlatni stan*. Bilo kako bilo sve ove priče u najvećoj mjeri bile su ništa drugo do plod mašte, iz starih vremena kada ljudi nisu imali ni radio, ni televiziju pa su morali sebi naći neku zanimaciju i druženja učiniti zanimljivim.

Ono što je jako interesantno ogleda se u legendu o nekadašnjem postojanju mađarskih crkvi ili mađarske kcrve na ovom lokalitetu. Čak više postoji i toponim „crkvine“ i pretpostavlja se da je se tu nalazila crkva koju su podigli Mađari²⁸, a da su iz Bosne otišli zbog hladnih zima. Obzirom da nisu vršena nikakva istraživanja, ovo može biti također jedna neprovjerena priča, ali može biti i polazna osnova za istraživanje, obzirom da se ovaj prostor zaista u srednjem vijeku jedno vrijeme nalazio u sastavu Ugarske – što smo već istakli u ranijem tekstu.

Osim toga postoji sačuvana predaja da je porodica Hadžić u ovaj kraj došla iz grada Budima nakon što je taj grad 1686. godine²⁹ osvojen od strane „svete lige“ tokom velikog Bečkog rata. Obzirom da se zvornički sandžak jedno vrijeme nalazio u sastavu budimskog ejaleta³⁰ i ako uzmemo u obzir da Čelebi

²⁸ O prisustvu Mađara na prostoru Spreče, stećcima i pojavi vila pisao je Milenko S. Filipović, navedeno djelo str.(21-26)

²⁹ Josef Matuz, *Osmansko Carstvo*, Zagreb, 1992. str.117.

³⁰ Zvornički sandžak od svog osnivanja bio je u sastavu rumelijskog ejaleta pa je 1541. priključen tek osnovanom budimskom ejaletu, da bi 1580. bio uključen u novoformirani bosanski ejalet. Hazim Šabanović, *navedeno djelo*, str.54

mnoge gradove Ugarske po kojima je hodio naziva tipičnim bošnjačkim mjestima u kojima se govori bosanski, nije isključeno da je porodica Hadžić sa teritorije Međaša odselila u Budime, gdje se po tome vratila nakon njegovog pada. Obzirom da porodica Hadžić baštini tradiciju sufizma ostalo je sjećanje da je neki predak (nije poznato ime) bio šejh u Budimu i da je Budim bio centar svijeta obzirom da je u Budimu bilo sjedište 40 šejhova (krklera).

Zanimljivo je da je u sjećanju stanovnika Međaša ostao posebno upamćen Mehmed Spaho, što i nije čudno obzirom da veći broj muslimana u Bosni i Hercegovini prema Spahi ima pozitivan stav. Za stanovnike Međaša to je bio dobar političar, sposoban čovjek, odan narodu, a prilikom dolaska u Tuzlu na skupu su govorili: „*kako Spaho nije dotakao zemlju već su ga ljudi sve na rukama prinijeli do bine*“. Iz ovog sjećanja vidimo koliko je Spaho bio poštovan i voljen u narodu, ali te simpatije nisu nikako slučajne, čak više ako pogledamo do sad objavljene izvore vidjet ćemo da je JMO jako vrijedno radila. Tako je još u februaru 1922. godine ostalo zabilježeno da je Spaho imao dosta značajniju podršku u sjeveroistočnoj Bosni i da su: Husein Ćumović iz Zvornika i Haso Osmanbegović (Atlagić) prolazili kroz pojedina sela u Kalesiji i agitirali za Mehmeda Spahu, te držali sastanke u pojedinim kućama (u kući Muje Halilovića u Kalesiji, Smaje Bukvarevića u Prnjavoru i Ibri Sinanovića u Miljanovcima). Naglašava se kako Husein Ćumović provodi «živu agitaciju i zaista su mu skloni svi Muslimani u ovom rejonu». Ćumović je i tokom marta 1923. dijelio plakate JMO, koje je koncem januara 1923. na skupštini prihvatila JMO i potom ih štampala. Policija je, međutim, bila dosta aktivna i načinila je službene zabilješke zbog takve Ćumovićeve agitacije. Iz jedne bilješke rađene u sreskom poglavarstvu u Zvorniku 22. marta 1923. saznajemo kako je Ćumović, trgovac iz Zvornika, star 32 godine, neoženjen, plakate sa skupštine dijelio na svom putu iz Tuzle u Zvornik svojim političkim pristašama, handžijama i trgovcima. Jedan je plakat ostavio i kod Mahmut-bega Isabegovića u Raincima, a ovaj ga je zalijepio na dućan.³¹

³¹ Husnija Kamberović, *Mehmed Spaho (1883-1939.) politička biografija*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo 2009., str:57-58

ZAKLJUČAK

Na osnovu dostupnih izvora može se zaključiti da je područje Gornjih Petrovica naseljeno od prahistorijskog vremena i da posjeduje neprekidni kontinuitet življenja ljudi na ovom prostoru. Jedan od razloga zašto je to tako ogleda se prvenstveno u povoljnoj klimi i velikim obradivim površinama pogodnim za dostojanstven život. Analizom nekoliko popisa stanovništva Gornjih Petrovica iz: 1851., 1879., 1910., 1921., i 1931. godine prati se postepen ali kontinuiran rast stanovništva ovog mjesta. Stanovništvo je živjelo skromno, a samoodrživim radom i korištenjem svih resursa koje su imali na raspolaganju, obezbjeđivali su sebi egzistenciju.

Osnovna djelatnost stanovništva bila je poljoprivreda, voćarstvo i stočarstva, a tek 1896. godine osnovan je prvi privatni zanatski obrt – kovačka radnja Mehe Bešića, koja radi i danas i koja je ostala u vlasništvu porodice. Porast stanovništva, kao i njihova uslovno rečeno ekonomska stabilnost rezultirali su osnivanjem vlastitog džemata i izgradnjom džamije koja je svečano otvorena 1937. godine. Međutim važno je naglasiti da zbog svih burnih događaja, koji su kroz historiju potresali prostor današnje Bosne i Hercegovine, postoji jako malo sačuvanih pisanih izvora, koji nam govore o prošlosti, događajima i ljudima ovog kraja. Samim time možemo reći da je to jedan od glavnih razloga zašto je ovo područje sa kontinuitetom života još od prahistorijskog vremena ostalo nedovoljno istraženo. Zato ovaj rad može poslužiti kao polazna osnova za buduća arheološka, etnografska, geneološka i druga istraživanja ovog kraja.

SUMMARY

Based on the available sources, it can be concluded that the area of Gornje Petrovice has been inhabited since prehistoric times and that there has been an uninterrupted continuity of human life in this area. One of the reasons for this is primarily reflected in the favorable climate and large arable areas suitable for a dignified life. An analysis of several censuses of Gornje Petrovice from: 1851, 1879, 1910, 1921, and 1931 shows a gradual but continuous growth of the population of this place. The population lived modestly, and through self-sustaining work and the use of all the resources they had at their disposal, they ensured their existence.

The main occupation of the population was agriculture, fruit growing and livestock breeding, and it was not until 1896 that the first private craft was founded – the blacksmith shop of Meho Bešić, which is still in operation today and which remained in the family's ownership. The increase in the population, as well as their relatively speaking economic stability, resulted in the establishment of their own congregation and the construction of a mosque, which was officially opened in 1937. However, it is important to emphasize that due to all the turbulent events that have shaken the area of present-day Bosnia and Herzegovina throughout history, there are very few preserved written sources that tell us about the past, events and people of this region. We can therefore say that this is one of the main reasons why this area, with its continuity of life since prehistoric times, has remained insufficiently researched. Therefore, this work can serve as a starting point for future archaeological, ethnographic, genealogical and other research in this area.

Izvori i literatura

Neobjavljeni izvori:

1. Arhiv Tuzlanskog kantona (ATK), *Fond Sreske zanatske komore; Registar zanatskih radnji (od 1931.-1945.)*, 1 knjiga;
2. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*, Državni arhiv Predsjedništva Republike Turske., Istanbul (BOA), Nüfus Defterleri, Popisni defteri stanovništva (NFS_d): NFS_d: 05942;

Literatura

Knjige:

1. Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom II arheološka nalazišta regija 1-13, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo 1988;
2. Bešliagić Šefik, *Stećci – kataloško topografski pregled*, Sarajevo 1971;
3. Grupa Autora, *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do Drugog svjetskog rata*, Sarajevo 1998;
4. Kamberović Husnija, *Mehmed Spaho (1883-1939.) politička biografija*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo 2009;
5. Kraljevina Jugoslavija opšta državna statistika – *definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921.*, Državna štamparija, Sarajevo 1932;
6. Kraljevina Jugoslavije opšta državna statistika – *definitivni popis stanovništva od 31. marta 1931. godine*, Državna štamparija, Beograd 1937;
7. Matuz Josef, *Osmansko Carstvo*, Zagreb, 1992;
8. Suljić Alija, Ferhatbegović Elvir, Suljić Adnan, Suljić Muhamed, *Stanovništvo Bosne i Hercegovine u periodu 1879.- 1991. statističko-demografski i grafički pokazatelji*, Udruženje geografa u BiH, posebna izdanja GEOuBiH Sarajevo, 2021;
9. Šabanović Hazim, *Bosanski pašaluk*, Svjetlost – Sarajevo;

Članci i rasprave:

1. Filipović Milenko S., *Prilozi etnološkom poznavanju severoistočne Bosne*, ANUBIH Građa knjiga XVI, odjeljenje društvenih nauka knjiga 12. Sarajevo 1969;
2. Handžić Adem, *Dva prva popisa zvorničkog sandžaka (1519. i 1533.)* ANUBIH Građa knjiga XXVI, odjeljenje društvenih nauka knjiga 22., Sarajevo 1986. str.173;

3. Radimsky Vjenceslav, *Prehistoričko-rimska utvrda Kalesija u kotaru zborničkom, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, Broj V, godina 1893. knjiga 3., Sarajevo 1893;
4. Skarić Vladislav, *Popis bosanskih spahija iz 1123 (1711.) godine, Glasnik Zemaljskog muzeja god. XLII, sveska 2*, 1930;
5. Živković Pavao, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići i bosanski kraljevi (posljednja decenija XIV i prve tri decenije XV stoljeća)*, Historijski zbornik, godina XXXIX (1), 1986, str:147-162 UDK 949.715 >13/14< : 929.2;

Internet:

1. Company Wall <https://www.companywall.ba/firma/stari-i-tradicionalni-obrt-kovacnica-hare-1889-vl-besic-belmir-kalesija/MMxeKF0> Pristup: 31.05.2024;
2. Anadolu Agency (AA) Balkan 19.04.2020., Vedran Bošnjak, „*Porodična tradicija iz Međaša kod Kalesije: Kovačnicu Bešić nisu zatvarali ni ratovi ni koronavirus*“ <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/porodi%C4%8Dna-tradicija-iz-me%C4%91a%C5%A1a-kod-kalesije-kova%C4%8Dnicu-be%C5%A1i%C4%87-nisu-zatvarali-ni-ratovi-ni-koronavirus/181055> Pristup: 31.05.2024;
3. Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:75000) <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey75000/?layers=43&bbox=2089480.9476158775%2C5537763.947288759%2C2096737.6879887015%2C5540405.8020788655> pristup: 03.06.2024;
4. Medžlis Kalesija <https://mizkalesija.ba/dzemat-medas/> pristup 03.06.2024;